Kerkelijk protocol rondom overlijden en begrafenis voor leden van de Gereformeerde Gemeente te Werkendam

Doel

1. Het doel van dit kerkelijk protocol rondom overlijden en begrafenis is om de huidige praktijk en gewoonten van de Gereformeerde Gemeente in Werkendam vast te leggen.
2. Zodoende is er helderheid in de afspraken en plaatselijke kerkelijke gebruiken, zodat rondom de begrafenis alles met orde en eer mag geschieden.
3. Het kan voorkomen dat bij eerdere rouwplechtigheden en begrafenissen zaken onbedoeld anders verlopen zijn dan in het hieronder beschrevene. De lezer bedenke dan dat de kerkenraad hierin geen aanleiding ziet om families hierover aan te spreken.

Bijbelse lijn

1. De Bijbel leert ons een waardige, sobere en eenvoudige stijl van begraven. Wij leven met elkaar in een tijd met toenemende rituelen die een appèl doen op het menselijke gevoel.
2. Nu gaat het sterven van geliefde gepaard met verdriet en rouw. Hierin moet echter een Bijbelse maat gehouden worden en dienen de woorden Gods een centrale plaats in te nemen.

Voor wie

1. Dit kerkelijk protocol is gericht aan de familie, nabestaanden of executeur testamentair (= persoon die volmacht gekregen heeft tot regeling van o.a. de begrafenis) van overleden belijdende leden, doopleden of meelevende leden uit onze plaatselijke kerkelijke gemeente.
2. Ook is zij van toepassing bij begrafenissen van personen van buiten onze gemeente, waarbij (na toestemming van de kerkenraad) de begrafenis plaats vindt met medewerking van een andere kerkenraad en waarbij gebruik gemaakt wordt van onze kerk.

Afbakening

1. Een begrafenis is een familieaangelegenheid. Een rouwdienst heeft dan ook niet het karakter van een kerkdienst, maar er is sprake van kerkelijk begraven.
2. Daar waar gebruik gemaakt wordt van de kerkelijke gebouwen, -terreinen, -faciliteiten en diensten van de ambtsdragers, worden de regels van dit protocol in acht genomen. De familie die de kerkenraad heeft uitgenodigd, stelt zich daarmee onder de leiding van de kerkenraad.
3. Kerkelijk begraven houdt in dat aan alle andere vormen van lijkbezorging op geen enkele wijze kerkelijke medewerking wordt verleend. Crematie, resomeren of welke andere vorm dan ook worden beslist als onbijbelse wijze van lijkbezorging afgewezen.

Brochure ‘Zo wil ik het, als mijn sterven daar is’

1. Er is een brochure beschikbaar met de titel ‘Zo wil ik het, als mijn sterven daar is’ (uitgegeven door Cedrah in samenwerking met deputaatschap Diaconale Maatschappelijke Zorg). Deze brochure is een handreiking om na te denken over hoe u zou willen dat een en ander na uw overlijden en de daarop volgende begrafenis geregeld zal worden. Dit is een teer onderwerp, maar wel een zaak die ons allen aangaat. Wij moeten allemaal een keer sterven. De vraag ‘Mijn ziele, doorziet gij uw lot? Hoe zult gij rechtvaardig verschijnen voor God?’ mag ons daarbij wel het meest bezetten. Verzoening met God en naasten zijn van het grootste belang.

2. Hoe moeilijk het ook is, het is wenselijk dat wij kenbaar maken wat onze laatste wil is en dit niet uitstellen of zelfs geheel nalaten. Dit kan door deze handreiking in te vullen. Hierdoor verloopt de begrafenis zoals u dat heeft aangegeven. U voorkomt dat voor, tijdens en na de begrafenis iets wordt gedaan dat u niet had gewild. Dat zou kunnen gebeuren wanneer kinderen of familie qua kerkelijke overtuiging en/of levensstijl een ander spoor gaan. Onder meer om die reden wil de kerkenraad u op het bestaan van de brochure attenderen. Als u deze brochure invult en persoonlijk ondertekent (liefst met een toegevoegde, handgeschreven brief met de vermelding dat uw wensen in dit boekje zijn ingevuld) heeft dit een morele rechtsgeldigheid.
3. De brochure voorziet in alle aspecten rondom overlijden, rouwkaart, condoleren, rouwdienst en begrafenis. Bij verschillende onderdelen wordt een toelichting gegeven, waardoor het invullen vergemakkelijkt wordt. Als u er tegenop ziet deze 'wilsbeschikking' zelf in te vullen, kunnen anderen u daarbij behulpzaam zijn. Indien nodig kan uw kerkenraad u hierbij de helpende hand bieden.
4. Stel uw nabestaande van de ingevulde brochure op de hoogte. Bewaar dit ingevulde boekje op een makkelijk vindbare plaats, die één of meer bekenden van u weten. Het is raadzaam om de scriba in te lichten als u de handreiking ingevuld heeft en hem desnoods van een kopie te voorzien.

Kerkelijke orde

1. Bij het invullen van de brochure willen wij u erop attenderen dat de kerkenraad beleid heeft vastgesteld voor het verloop van een rouwdienst en begrafenis binnen onze gemeente. Het invullen van de laatste wensen en het kerkelijk beleid dienen dan ook overeen te komen. Dit vanuit de Bijbelse notie dat de Heere wil dat alles, ook onze begrafenis, met orde zal geschieden (1 Korinthe 15:40).
2. Soberheid en eenvoud zijn daarbij belangrijke uitgangspunten. Daarom willen wij hieronder de richtlijnen noemen zoals deze door de kerkenraad zijn vastgesteld.

Direct na het overlijden

1. De familie meldt een sterfgeval zo spoedig mogelijk telefonisch bij de predikant. Als de predikant niet bereikbaar is of in geval van een vacante periode verloopt de melding en verdere regeling via de scriba.
2. De ambtsdrager die de familie als eerste bezoekt, herinnert de familie aan het kerkelijk protocol. Het protocol is bij de begrafenisondernemer bekend en is toegankelijk via de site van onze gemeente. Desgewenst wordt het aan de familie overhandigd om als naslagwerk te dienen bij vragen.
3. De predikant (dan wel ambtsdrager) die als eerste de rouwende familie bezoekt, maakt afspraken over eventueel gewenste avondsluitingen. Gebruikelijk is dat twee ambtsbroeders rond 21.00 uur afsluiten. Hierin hebben het meelevende gesprek, een kort stichtelijk woord, Bijbellezen en gebed een plaats.
4. De regel is dat de eigen predikant of consulent (vervangend predikant dan wel indien nodig pastoraal werker of ouderling) de leiding van de rouwdienst op zich neemt. Mocht de familie nadrukkelijk te kennen geven hiervan te willen afwijken, dan wordt het aangedragen alternatief van de familie door de kerkenraad in overweging genomen. Een voorbeeld hiervan is het vragen van een familielid-predikant uit een andere Gereformeerde Gemeente. Uiteindelijk beslist de kerkenraad. In een vacante periode stelt de scriba de consulent van deze beslissing voor een alternatief op de hoogte.

5. Er wordt door de predikant (dan wel scriba en/of consulent) in overleg met de familie en begrafenisondernemer een datum en tijdstip voor de begrafenis vastgesteld.
6. Voor de goede administratieve verwerking van het overlijden wordt gevraagd om een rouwkaart te sturen naar de predikant, de scriba en/of ledenadministrateur.

De rouwbrief

1. De kerkenraad staat een gepaste rouwbrief voor, waarbij zwart vanouds de kleur van rouw is. Bij de formulering dienen woorden als ‘dankdienst voor het leven’ of ‘dienst van Woord en gebed’ niet te worden gebezigd.
2. De predikant wil de familie adviseren of bijstaan bij het zoeken naar gepaste zinnen en/of teksten uit Gods Woord. Belangrijk is dat wij hier niet verder gaan dan dat de overledene op goede gronden gesproken heeft.

Opbaren

1. Vanwege de ernst van sterven en het ontzag voor de dood dient de opbaring van de overledene sober en eenvoudig te geschieden. Het is gepast dat opbaar- of dekkleden zwart zijn. Uitgegaan wordt van opbaren in een gepaste houten kist. Op, in of rondom de kist, of elders in de kerkelijke gebouwen, zijn bloemen, rouwkransen, kaarsen, foto’s, brieven, tekeningen, knuffels, gedichten, beschrijvingen op de kist en wat dies meer zij niet toegestaan. Maar ook in het rouwcentrum wil de kerkenraad dit sterk ontraden. Binnen de gemeente kan dit immers gemakkelijk vormen van ergernissen oproepen. De Bijbel roept op om dit te voorkomen. Het plaatsen van een portretfoto naast het condoleanceregister is toegestaan. Wanneer de kist reeds eerder gesloten moet worden, dan is het plaatsen van een portretfoto op de kist ook een mogelijkheid.
2. Voor het opbaren van een kind kunnen zaken gelden die ‘des kinds’ zijn. Dit kan ook van toepassing zijn bij een overledene die een lichamelijke/geestelijke beperking meedroeg.
3. Mochten er rouwkransen, bloemen, en dergelijke (vaak goed bedoeld, maar in afwijking van onze opvattingen) bezorgd worden bij de kerkelijke gebouwen, dan worden deze door de begrafenisondernemer of koster(s) uit het zicht gelegd. De begrafenisondernemer of koster zal dit nadien met de nabestaanden verder afhandelen.
4. Deze zaken rondom opbaren gelden in ieder geval bij de plechtigheden waarbij de kerkenraad betrokkenheid heeft, maar zij acht dit ook gewenst in de gehele tijd tussen overlijden en de begrafenis.

Condoleance in kerkzaal

1. Wanneer er gelegenheid is tot condoleren in de zalen van de kerk, worden de kerkelijke verenigingsactiviteiten en/of (bestuurs)vergaderingen van algemene aard daarvoor geannuleerd. Afgesproken kerkdiensten of catechisaties en kerkenraadsvergaderingen zullen wel doorgang hebben. Het meest wenselijk is dat de tijd van condoleance hieraan wordt aangepast. In het uiterste geval zal er moeten worden uitgeweken naar een andere ruimte, bijvoorbeeld de aula van de begraafplaats.
2. Het plaatsen van één portretfoto van de overledene is geen bezwaar. De kerkenraad staat het gebruik van meerdere foto’s of van allerlei (informele) fotobeelden in de kerkelijke ruimten niet toe. Dit betreft ook het gebruik van (led)kaarsen.
De kerkenraad wil dit overigens bij condoleance in het rouwcentrum ook sterk ontraden.
3. Gebruikelijk is dat er aan het einde van de condoleance een gezamenlijke (avond)sluiting plaats vindt met de familie, door twee ambtsdragers.

Rouwdienst in aula, kerkzaal of kerk

1. De kerkenraad heeft een dringende voorkeur voor de rouwdienst in het rouwcentrum ‘Memoriam’ aan de Borcharenweg. De aula op de begraafplaats geeft de meeste orde en rust bij de begrafenis, mede omdat de bezoekers de hele begrafenis kunnen bijwonen. Ook wordt voorkomen dat er geruime tijd gewacht moet worden voordat alle belangstellenden vanuit de kerk op de begraafplaats zijn aangekomen. De begrafenisondernemer laat overigens de familie in de keuze voor rouwcentrum of kerk vrij. De kerkenraad rekent de reële kosten voor het gebruik van de kerkruimten.
2. De wens van de familie voor de kerk en/of de zalen wordt op uitdrukkelijk verzoek gehonoreerd.

Het Woord van God als middelpunt

1. Het Woord van God (met de boodschap tot de levenden) staat centraal tijdens de rouwdienst en de begrafenisplechtigheid. De Heere heeft een boodschap tot de levenden met betrekking tot de ernst van de dood, troost in rouw en verdriet, en de aansporing tot bekering. De voorganger wil in gehoorzaamheid aan het Woord Gods dit alles in bewogenheid aan het hart van de hoorders leggen.
2. Hij zal daarbij streven naar eenvoudigheid in de uitleg van het Woord. Dit ook in verband met de toenemende onkunde bij velen die vervreemd zijn van de Bijbel en de kerk.

Voorafgaande aan de rouwdienst

1. Voorafgaande aan de rouwdienst kan er desgewenst door de familie nog een condoleance gehouden worden.
2. Desgewenst wil de predikant voor de rouwdienst bij de familie aanwezig zijn om hen bij te staan, te condoleren en/of sterkte te wensen en de familie mede te begeleiden naar de plaats van samenkomst.

Liturgie

1. Veelal zal de familie in overleg met de begrafenisondernemer kiezen voor een liturgie waarbij de orde van dienst duidelijk wordt en het Schriftgedeelte wordt afgedrukt. De begrafenisondernemer maakt een orde van dienst, die vooraf wordt overlegd met de predikant of kerkenraad.
2. Inhoudelijk wordt de liturgie door de predikant bepaald. Hij kan hierbij rekening houden met de wensen van de overledene of diens familie.

Orgelspel en zingen

1. In de Gereformeerde Gemeente van Werkendam is het een oud gebruik dat er tijdens de rouwdienst niet wordt gezongen. De kerkenraad wenst hierbij te blijven.
2. Indien de familie zélf uitdrukkelijk zelfstandig en/of begeleidend orgelspel en het zingen van een Psalmen vraagt, wordt dit vastgesteld in overleg met de predikant. Er zal dan tenminste één rouwpsalm bij zijn. Het zingen van een Psalm geschiedt alleen aan het begin en het eind van de rouwdienst. Het zelfstandig orgelspel betreft uitsluitend het spelen van herkenbare wijzen van de Psalmen.

3. De organist zal, als de rouwdienst in de kerk(zaal) plaats vindt, door de kerkenraad gevraagd worden. Er wordt geen muziek via geluidsdragers of iets dergelijks ten gehore gebracht. Ingeval de rouwdienst in de aula plaats heeft, wordt de organist gevraagd door de begrafenisondernemer. Gezangen worden niet ten gehore gebracht. Er worden geen andere muziekinstrumenten bespeeld dan het orgel. De kerkenraad ontraadt het gebruik van muziek via geluidsdragers.
4. Bij het in- en uitdragen van de overledene past meest volledige stilte zonder orgelspel of zingen. De kerkenraad vraagt de familie dringend om dan geen muziek ten gehore te brengen.

Kist met de overledene

1. De kist van de overledene (indien de familie dit wenst) mag tijdens de rouwdienst staan in de kerkzaal of in de kerk. Zoals dit in de aula altijd gebruikelijk is. Wel acht de kerkenraad het zo min mogelijk verplaatsen van de overledene tijdens de rouwplechtigheid het rustigste.
2. Het (ver)plaatsen van de kist gebeurt naast een sober betoon van respect zonder toegevoegde rituelen. Ook hierbij gelden rust en stilte als heel gepast.

Verloop rouwdienst

1. Een rouwdienst en begrafenis dienen plechtig en sober te zijn, waarbij de boodschap van Gods Woord centraal staat. Daarom wordt de familie verzocht er zoveel mogelijk op toe te zien, dat men de plechtigheid in gepaste kleding bijwoont. Hoewel het geen kerkdienst betreft, acht de kerkenraad het stijlvol dat vrouwen en meisjes zorgen voor hoofdbedekking, zeker degenen die hieraan als lid van een kerk redelijkerwijze kunnen voldoen.
2. Bij het condoleanceregister komt het voor dat er een portretfoto van de overledenen wordt geplaatst. Tijdens de rouwdienst zal deze foto niet aanwezig zijn. Ook worden geen foto's aan de wand vertoond. De kist is tijdens de rouwdienst gesloten.
3. Tijdens de rouwdienst worden geen (led)kaarsen gebrand.
4. De rouwdienst, die in zijn algemeenheid niet langer zal duren dan drie kwartier, draagt niet het karakter van een preek maar van een korte meditatie.
5. Als er tijdens de rouwdienst een aparte toespraak gehouden wordt over het leven van de overledene wordt deze uitsluitend gericht tot de nabestaanden. Deze toespraak zal sober en ingetogen zijn omdat Gods Woord voor de levenden tijdens de rouwdienst centraal staat. De kerkenraad wil heel terughoudend zijn in het houden van familiebijdragen, zoals het lezen van een gedicht, een uitgebreide levensloop, en/of een beschrijving met allerlei karaktereigenschappen. Laat dit een plaats hebben op andere momenten. De aandacht tijdens de rouwdienst dient uit te gaan naar Gods Woord en onze verhouding tot God. Mocht er toch een familiebijdrage zijn, vraagt de kerkenraad met klem dat deze niet strijdig is met de inhoud van de Bijbel en hetgeen tijdens de rouwdienst is gesproken. De kerkenraad staat een uniforme rouwdienst voor. De kerkenraad ziet een eventuele familiebijdrage graag vóór de Woordverkondiging plaats hebben.
6. Na de rouwdienst in de aula/zaal of na de begrafenis bij het graf wordt in de regel tot slot een kort dankwoord uitgesproken. Ook dit is geen toespraak tot de overledene, maar tot de nabestaanden en zal sober van inhoud zijn. De kerkenraad hecht eraan dat de inhoud niet van andere aard is dan de overdenking.
7. Er wordt gebruik gemaakt van de Statenvertaling.

Verloop begrafenis.

1. Voordat de predikant of ouderling het woord krijgt bij de geopende groeve, zal eerst de teraardebestelling plaatsvinden. Daaronder wordt verstaan het daadwerkelijk geheel neerlaten van de kist in het geopende graf. De kist zal daarbij op de definitieve plaats worden gezet, zodat later verder neerlaten of verplaatsen niet nodig is. Deze wijze van begraven wordt ook gevraagd als het graf diep is en de kist ver moet indalen, zodat de nabestaanden bij het afscheid nemen diep in het graf moeten zien.
2. De aanwezigheid van bloemen op of naast de kist en bij het graf verdraagt zich niet met het karakter van de onverbiddelijke dood, die door de zonde in de wereld gekomen is.
3. De voorganger spreekt na de begrafenis een kort woord uit. Naar de plaatselijke gewoonte van onze gemeente spreekt hij veelal niet het 'Onze Vader' of de 'Apostolische Geloofsbelijdenis' uit.
4. Terug in de zaal van de kerk of aula zal de rouwplechtigheid eerst door de dienstdoende ouderling met Schriftlezing en gebed worden afgesloten. De dienstdoende ouderling is bij voorkeur de wijkouderling van de overledene. Bij hoge uitzondering kan dit gebeuren door de predikant of de ouderling bij het graf.
5. Aansluitend is er gelegenheid voor een koffietafel en het condoleren of afscheid nemen van de familie. Bij een eventuele broodmaaltijd mag de familie de kerkenraad verzoeken tot het afsluiten daarvan.
6. Deze orde van dienst is eveneens geldend als, onder verantwoording van de kerkenraad, de rouwdienst en begrafenis plaats heeft vanuit een ander kerkgebouw, aula of rouwcentrum in een andere plaats.

Overig

1. Tijdens de rouwdienst wordt geen financiële inzameling gehouden, in de vorm van een collecte. Mocht de familie voor een goed doel geld willen inzamelen zal dit via busjes verlopen die een plaats krijgen op de condoleance-tafels.
2. De kerkenraad en diens predikant heeft voorbehoud om haar medewerking te weigeren indien er tijdens de begrafenis activiteiten zijn, die zij strijdig acht met een sobere, eerbiedige en ontzagvolle houding ten aanzien van de dood en die niet stroken met de heiligheid en ernst van Gods Woord.
3. Als de familie daar toestemming voor geeft, zal het meditatieve gedeelte van de rouwdienst enige tijd op de site van de kerk worden geplaatst, zodat deze door de gemeenteleden is na te luisteren.
4. Het is raadzaam om dit kerkelijk protocol als naslagwerk te bewaren op een bekende plaats. U kunt het samenvoegen met de bovengenoemde brochure 'Zo wil ik het, als mijn sterven daar is'. U bent daarmee uw familie en de kerkenraad van dienst.

Opgesteld in 2021 door de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Werkendam, en via de site van de kerk beschikbaar gesteld aan de leden.

preses: ds. H.J. Agteresch,

scriba: J.A. de Ron.